

საქართველოს სოფლის მეურნეობის თანამედროვე მდგომარეობა და ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკა

ზაზა გოიშვილი
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

საქართველოს სოფლის მეურნეობა უკიდურესად არაეფექტურია, რადგან შედეგები არ შეესაბამება დასაქმების მოცულობას, სოფლის მეურნეობის კულტურების მოსავლიანობა უკიდურესად დაბალია. როგორც ანალიზიდან ჩანს ხორბლის საშუალო საჰექტარო მოსავლიანობამ 2014 წელს 1,4 ტონა შეადგენდა, 2016 წლისათვის გაიზარდა 2,6 ტონამდე. სიმინდის საშუალო საჰექტარო მოსავლიანობა ამავე პერიოდში გაიზარდა უმნიშვნელოდ და 2016 წელს შეადგინა 2,6 ტონა. ძალზე დაბალია კარტოფილის კულტურის მოსავლიანობა, რომელმაც 2016 წელს 12,3 ტონა შეადგინა. ბოსტნეულის საშუალო საჰექტარო მოსავლიანობამ ამავე პერიოდში 8,2 ტონა შეადგინა.

ორი მთავარი ფაქტორი, რომელიც დღეისათვის ზღუდავს საქართველოს სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ექსპორტის ზრდის შესაძლებლობებს, არის:

- ნედლეულის დეფიციტი;
- საექსპორტო ჯაჭვის ცუდი ორგანიზება ფერმერებისაგან საექსპორტო ტვირთების მიწოდებამდე;

აუცილებელია საქართველოში შევინარჩუნოთ არსებული პოზიტიური ტენდენციები, როგორიცაა -სოფლის მეურნეობის ექსპორტის ზრდა, სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერა და სოფლის მეწარმეთა ნახალისება, აგროტურიზმისა და ღვინის სექტორის განვითარება, რომლის დიდი პოტენციალის პროგრესი ბოლო

ათწლეულის განმავლობაში თანდათან შესამჩნევი ხდება.

საკვანძო სიტყვები: სოფლის მეურნეობა, საექსპორტო ბაზრები, პელაგათიანი აგრო-კრედიტი, საკუთარი პოტენციალი, მიწის ბაზარი.

ძირითადი ტექსტი

დღეს საქართველოს სოფლის მეურნეობა ნელი ტემპით ვითარდება და მცირე ზომის ფერმერი ვერ უზრუნველყოფენ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების მაღალეფექტიანობას. მაგრამ ოფიციალური სტატისტიკით, საქართველოს სოფლის მეურნეობაში სამუშაო ძალის 54%-ია დაკავებული. აგრარული სექტორის ტექნოლოგიურ ჩამორჩენილობის და დევაპიტალიზაციის პირობებში უაღრესად დაბალია შრომის ნაყოფიერება, მოსავლიანობა და მწარმოებლურობა და სხვა მაჩვენებლები, რაც საბოლოო ჯამში ამ სექტორის პროდუქციის დაბალკონკურენტუნარიანობაში აისახება.

ისტორიულად საქართველოს ეკონომიკაში აგრარულ სექტორს ყოველთვის წამყვანი როლი ეკავა, იგი ყოფილ საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებს ამარაგებდა სუბტროპიკული კულტურებით, ხილით, ბოსტნულით და კვების პრობლემებით. 1990 წელს მთლიან შიდა პროდუქტში სოფლის მეურნეობის, ნადირობის, მეტყვევობის და თევზჭერის ხვედრითი წილი ერთ მესამედს შეადგენდა. გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან. სოფლის მეურნეობის წარმოებმა განიცადა სერიოზულ ნგრევა. საბჭოთა კავშირის დაშლას მოჰყვა ეთნო პოლიტიკური კონფლიქტები და სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის რღვევა, რის გამოც ქვეყანამ დაკარგა სტაბილური ძაზრების მნიშვნელოვანი ნაწილი, რომლებიც მუდმივად მოიხმარდნენ საქართველოს სოფლის მეურნეობის პროდუქციას. მკვეთრად შემცირდა ექსპერტზე ორიენტირებული ჩაის ფოთლის, ყურძნის, მარცვლეულის, ხორცისა და კვერცხის წარმოება მიუხედავად ამისა საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო წარმოება კვლავ რჩება ერთ-ერთ სიცოცხლისუნარიან დარგად. ეკონომიკის ნგრე-

ვის, მრეწველობასა და სხვა დარგების უპირატესი დაცემის შედეგად, სოფლის მეურნეობის წილი მშპ-ში 1995 წელს გაიზარდა 44,4%-მდე. მიუხედავად ამისა, ყოველწლიურად მცირდებოდა მისი ეფექტიანობა და მოსავალი. ტექნიკისა და ტექნოლოგიური რესურსების, შხამქიმიკატების, თესლის, სასუქებისა და სხვა რესურსების მომარაგებაში არსებული პრობლემები კიდევ უფრო აფერხებდა ამ დარგის განვითარებას. 90-იანი წლების მეორე ნახევრიდან ეკონომიკის სხვა დარგების სწრაფი განვითარების შედეგად სოფლის მეურნეობის წილი მშპ-ში თანდათან შემცირდა და 2005 წელს დავიდა 6,7%-მდე, 2010 წელს კი 8,4% შეადგინა. ხოლო 2016 წლისათვის უმნიშვნელოდ გაიზარდა და 9,0% შეადგინა.

გვასული საუკუნის 90-იანი წლების პირველი ნახევრიდან დაიწყო ქვეყანაში სოფლის მეურნეობის რეფორმები და გადაიდგა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები მიწის კერძო საკუთრებაში გადასაცემად, მაგრამ საბაზრო პრინციპებზე დაფუძნებული ეფექტიანი მეურნეობის ფორმირება კვლავაც ერთ-ერთ ძირითად პრობლემად დარჩა. 1992 წელს მთავრობის №48 რეზოლუციით რომელსაც ეწოდებოდა “დადგენილება მიწის პრივატიზაციის შესახებ”. დაიწყო მიწების განაწილება და კერძო მფლობელებისათვის გადაცემა, საბოლოოდ გადანყდა, რომ გლეხებს შეეძლოთ გაეზარდათ საბჭოთა პერიოდიდან მათ გამგებლობაში არსებული 0,25 ჰა მიწის ნაკვეთები მაქსიმუმ 1,2 ჰა-მდე, ხოლო ქალაქის მაცხოვრებლების, რომლებსაც კავშირი ჰქონდათ სოფელთან გადაეცათ 0,25 ჰა მიწები დასამუშავებლად, ქალაქი მოსახლეობის რომლებსაც მიწები მხოლოდ საცხოვრებლად სჭირდებოდათ გადაეცათ 0,15 ჰა. მეცხოველეობაში დასაქმებულ გლეხებს გადაეცათ 5 ჰა-მდე მიწის ფართობი. 90-იანი წლების პირველ ნახევარში მიწების განაწილება განხორციელდა მიწის საკუთრების სამართლებრივი საფუძვლების გარეშე. იურიდიულად მიწას კვლავ სახელმწიფო ფლობდა. ამ მიზნით 1996 წელს მიღებული ინა კანონი “სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ”. და ამის შე-

მდეგ მოსახლეობას განანილებული მიწა გადაეცა კერძო საკუთრებაში.

ქვეყანაში 2004 წელს ჩატარებული სასოფლო-სამეურნეო აღწერით სასოფლო-სამეურნეო მიწის მქონე (საკუთრება და იჯარა) მეურნეობებიდან 75,2% გააჩნდა 1 ჰა-ზე ნაკლები მიწა; 18,3%-ს მეურნეობებისა ჰქონდა 1-2 ჰა-მდე, ხოლო 7% ფლობდა 3-20 ჰა მიწას. მთლიანობაში მიწის რეფორმის შედეგად გაიზარდა კერძო საკუთრებაში არსებული მიწების რაოდენობა და შესაბამისად კერძო საკუთრებაში წარმოებული პროდუქტის წილი წარმოების მთლიან მოცულობაში. კერძო სექტორი თანდათან ხდება სოფლის მეურნეობის განვითარების განმსაზღვრელი ფაქტორი. უკვე 1994 წელს კერძო სექტორი იძლეოდა მეცხოველეობის, კარტოფილის, ბოსტნეულის, ხილის, ციტრუსის და ყურძნის თითქმის მთელ პროდუქციას და მარცვლეულის წარმოების ნახევარზე მეტს.

გასული საუკუნის 90-იან წლებში დაწყებული სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ნათესი ფართობების შემცირების ტენდენცია გრძელდება დღემდე და 2016 წელს დამუშავებული ფართობების მოცულობა შემცირდა 2,9-ჯერ. საქართველოში 90-იანი წლების შემდეგ სოფლის მეურნეობის სექტორში გამოშვების სტრუქტურა შეიცვალა, თუ 90-იანი წლების პირველ ნახევარში ფერმერულ მეურნეობებში ყურძენი იყო პირველ ადგილზე, 2010 წლისათვის ყურძნის მოსავალი თითქმის 5,8-ჯერ შემცირდა. წინ წამოვიდა ბოსტნეულისა და კარტოფილის წარმოება, ხოლო სხვა პროდუქტების წარმოება როგორცაა კვერცხი, რძე შემცირდა მაგრამ გარკვეულ წილად მაღალი დონე შენარჩუნებული იქნა, რაც შეეხება 2010 წლიდან 2016 წლის ჩათვლით პერიოდს, გაიზარდა მარცვლეულის წარმოება 95%-ით. ზრდის ტენდენციები შეიმჩნევა კარტოფილის, ხილის წარმოებაში, რაც შეეხება მეცხოველეობის პროდუქციას, ხორცის წარმოება გაიზარდა 17,2%-ით, კვერცხის წარმოება 21,1%-ით ამავე პერიოდში მარცვლეულიდან ხორბლის წარმოება განიცდიდა რყევებს, რაც განპირობებული იყო ბუნებრივ კლიმატუ-

რი პირობებით. ამასთან უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ხორბლის წარმოების ამალლების რესურსები ქვეყანაში გამოუყენებელი დარჩა.

უკანასკნელ ათწლეულში ყურძნის წარმოება შემცირდა. მასზე დიდი ზეგავლენა მოახდინა ღვინის წარმოებაში არსებულმა მდგომარეობამ. თუ 2005 წელს რუსული ღვინის ბაზარი ითვისებდა მთლიანი ღვინის ექსპერტის 78%-ს, რუსეთის მიერ შემოღებული ემბარგოს შედეგად საქართველოში მოქმედი ღვინის კომპანიების რიცხვი საგრძნობლად შემცირდა. მთავრობამ მართალია განახორციელა მევენახეობის მხარდამჭერი ღონისძიებები, მაგრამ იგი მოკლევადიან პერიოდს მოიცავდა და შეარბილა რუსეთის მიერ დაწესებული ემბარგოს გავლენა მთლიან სექტორზე და მან გაგრძელება ვერ პოვა გრძელვადიან პერიოდში, რის გამოც ყურძნის წარმოება კვლავ შემცირდა.

საქართველოს სოფლის მეურნეობა უკიდურესად არაეფექტურია, რადგან შედეგები არ შეესაბამება დასაქმების მოცულობას, სოფლის მეურნეობის კულტურების მოსავლიანობა უკიდურესად დაბალია, როგორც ანალიზიდან ჩანს ხორბლის საშუალო საექტარო მოსავლიანობამ 2014 წელს 1,4 ტონა შეადგენდა 2016 წლისათვის გაიზარდა 2,6 ტონამდე. სიმინდის საშუალო საექტარო მოსავლიანობა ამავე პერიოდში გაიზარდა უმნიშვნელოდ და 2016 წელს შეადგინა 2,6 ტონა. ძალზე დაბალია კარტოფილის კულტურის მოსავლიანობა, რომელმაც 2016 წელს 12,3 ტონა შეადგინა ბოსტნეულის საშუალო საექტარო მოსავლიანობის ამავე პერიოდში 8,2 ტონა შეადგინა. რაც შეეხება მეცხოველეობის დარგის პროდუქტიულობის მაჩვენებლებს, ანალიზიდან ნათლად ჩანს, რომ დაბალია მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის მერძეული პროდუქტიულობა და იგი 2014 წელს საშუალო წლიურად 1364 ლიტრ შეადგენს, 2016 წლისათვის ეს მაჩვენებელი უმნიშვნელოდ გაიზარდა და 1421 კგ. შეადგინა. პირუტყვის პროდუქტიულობის დაბალი მაჩვენებლები ნათლად მიუთითებს მეცხოველეობის პროდუქციის წარმოების გამოუყენებელ რეზერვებზე, რომლის სამომავლოდ ათვისება

სოფლის მეურნეობის ეფექტიანობის ზრდის მნიშვნელოვანი რეზერვია.

ქვეყანას, რომელსაც აქვს მსხვილი სოფლის მეურნეობის სექტორი, კლიმატური პირობებით განპირობებული აშკარა შედარებით უპირატესობა სოფლის მეურნეობაში, თავისუფალი სავაჭრო შეთანხმებით მინიჭებული წვდომა მსოფლიო ბაზრებზე, უნდა შეძლოს სურსათის ექსპორტის გაზრდა. თუმცა საქართველოს სურსათის ექსპორტის პოტენციალის ათვისება არ არის მარტივი საქმე. საქართველოს არსებული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტის სისუსტეს ძირითადად განაპირობებს ექსპორტის კონცენტრირება კონკრეტულ პროდუქტებზე. 2014-2016 წლებში სასმელებზე, მათ შორის ღვინოზე. ძლიერ ალკოჰოლურ სასმელებზე და მინერალურ წყლებზე მოდიოდა საქართველოს სურსათის ექსპორტის 47%, ხილზე, განსაკუთრებით თხილზე, მოდიოდა ექსპორტის 28%.

პროდუქციის დივერსიფიკაციის ეფექტს თავი რომ დავანებოთ, საექსპორტო ბაზარიც კონცენტრირებულია. 2009-2016 წლებში სურსათის ექსპორტი ძირითადად მოდიოდა ყოფილი საბჭოთა ქვეყნების ბაზრებზე, ძირითადად რუსეთსა და უკრაინაზე. პროდუქტებისა და საექსპორტო ბაზრების შეზღუდულ რაოდენობაზე კონცენტრირების გამო ქართული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტი დაუცველია ამ ბაზრებზე მომხდარი შოკებისა და შეფერხებებისადმი.

საქართველოში სურსათის ექსპორტს ზრდის სამი ძირითადი მიმართულება არსებობს:

- ხარისხის გაუმჯობესება და არსებული საექსპორტო საქონლის თხილის, სასმელების (ღვინო, წვენები, მინერალურ წყლები) ჩირისა და ტრადიციული ქართული პროდუქტების (ჩურჩხელის, სულგუნის და მანვნის) რაოდენობის გაზრდა;

- ამ ეტაპზე ძირითადად არამოთხოვნად ბაზრებზე ექსპორტირებული პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესება, რათა შესაძლებელი გახდეს ახალ მოთხოვნად ბაზრებზე გასვლა. (ჩირი, თაფლი, სანელებლები, ახალი და გამხმარი ბოსტნეული);

- ახალი საქონლის, განსაკუთრებით სერთიფიცირებული ორგანული და მაღალი დამატებული ღირებულების ნიმუშების პროდუქციის წარმოება, როგორცაა ახალი და გაყინული კენკროვნები (მოცვი, მაყვალი, ჟოლო), მაღალი ღირებულების მატარებელი ახალი და გადამუშავებული ხილი (კივი, ფეიხოა) და სამკურნალო მცენარეები.

საქართველო, მიუხედავად დიდი საექსპორტო პოტენციალისა, კვლავ დამოკიდებულია სასოფლო-სამეურნეო საქონლის იმპორტზე, რის შედეგად ქვეყანაში კვების პროდუქტების თვითდაკმაყოფილების მაჩვენებელი ძალიან დაბალია¹.

საქართველოს ძირითად სასოფლო-სამეურნეო საექსპორტო სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტს მიეკუთვნება: ხილი, ციტრუსი, თხილი, თაფლი, სამკურნალო მცენარეები და სხვა. ანალიზიდან ჩანს, რომ 2000-2016 წლებში სურსათის და სასმელების, ექსპორტის ზრდის ტენდენცია შეიმჩნევა და 2000 წლის დონეს 2016 წელი აღემატება თითქმის 13-ჯერ. მაგრამ ამავე პერიოდში სახეზე გვაქვს ქვეყანაში სურსათის და სასმელების იმპორტის ზრდის ტენდენცია და საკვლევ პერიოდში იგი გაზრდილია თითქმის 6,6-ჯერ. მთლიანობაში საქართველოში საგარეო ვაჭრობაში სხვაობამ ექსპორტსა და იმპორტს შორის 2016 წელს შეადგინა (-5181,5 მლნ. აშშ დოლარი). ანუ სალდო კვლავ უარყოფითია. მხედველობაშია მასალები ის გარემოება, რომ იმპორტირებულ პროდუქციაში გარკვეულად მცირდება სურსათის ხვედრითი წილი და იგი 2016 წლისთვის შეადგენს 11,9%-ს.

საბჭოთა პერიოდიდან მემკვიდრეობით მიღებული სავაჭრო ურთიერთობები, განსაკუთრებით რუსეთთან, რომელიც ითვლებოდა საქართველოს უპირველეს სავაჭრო პარტნიორად, ემყარებოდა ღვინის, ალკოჰოლური სასმელების, მინერალურ წყლის, ხილისა და ბოსტნეულის ექსპორტს. რუსეთის ფედერა-

1 1974 წელს გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ მიღებული რეზოლუციის თანახმად კვების უსაფრთხოების მინიმალური დონე 80-85%-ს შეადგენს. ეს ნიშნავს იმას, რომ ქვეყანა კვების უსაფრთხოების რისკის ქვეშაა, თუ ადგილობრივ დონეზე მოხმარებული საკვები პროდუქციის 15-20%-ზე მეტი იმპორტირებულია.

ციის მიერ სხვადასხვა ქართულ პროდუქტზე ექსპორტის შეზღუდვის შედეგად შემცირდა ვაჭრობა რუსეთთან. 2005 წელს ემბარგომდე რუსეთში იყიდებოდა ხილისა და სუბტროპიკული კულტურების 21%¹. დღეისათვის ამ პროდუქტების ექსპორტი ძირითადად უკრაინასა და ბელარუსიაში ხდება. მიუხედავად იმისა, რომ სოფლის მეურნეობის მნიშვნელობა და როლი ქვეყნის ეკონომიკაში საკმაოდ დიდია, მისი ბაზრების დივერსიფიკაციას არ ეთმობა სათანადო ყურადღება, რის გამოც კვლავ დაბალია ექსპორტში სასურსათო პროდუქტების წილი.

ორი მთავარი ფაქტორი, რომელიც დღეისათვის ზღუდავს საქართველოს სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ექსპორტის ზრდის შესაძლებლობებს, არის:

- ნედლეულის დეფიციტი;

- საექსპორტო ჯაჭვის ცუდი ორგანიზება ფერმერებისაგან საექსპორტო ტვირთების მიწოდებამდე².

იმისათვის, რომ მეტი გავიტანოთ ექსპორტზე უნდა შევძლოთ მეტი საქონლის წარმოება, არსებობს გადამამუშავებელი ქარხნები, მაგრამ სამუხაროდ არ გვაქვს საკმარისი საკუთარი ნედლეული, რათა სრულად ავითვისოთ საკუთარი პოტენციალი. ხოლო პირველადი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების დეფიციტს განაპირობებს: საკუთრებაში არსებული მიწების დანაწევრება, ძველი ვენახებისა და პლანტაციების (მანდარინი, ჩაი) დეგრადაცია. ბაღების უმეტესობა 50-იან წლებშია გაშენებული. რაც შეეხება თხილთან, ატამთან, ვაშლსა და სხვა ხილთან დაკავშირებული მდგომარეობას, იგი შედარებით უკეთესია, თუმცა სახეზე გვაქვს იაფფასიანი სანერგე მასალის გამოყენება, რაც იწვევს მოსავლის შემცირებას და მავნებლებისა და მცენარეთა დავადებებისადმი დაუცველობას.

საქართველოს სოფლის მეურნეობაში ასევე სახეზე გვაქვს ფერმერების ცოდნის სიმწირე. ფერმერთა უმნიშვნელო ნაწილს

1 COMTRADE – მონაცემთა ბაზა.

2 საქართველოს სოფლის მეურნეობის ექსპორტის პოტენციალის ათვისება. ანდრე მაქსიმოვი. ბერლინი. 2017 წ.

აქვს გავლილი ტრენინგები მოსავლის წარმოებასა და ფერმის მართვაში. ზოგიერთს განთლება საბჭოთა პერიოდში აქვს მიღებული, რომელიც ეფუძნებოდა ფერმისა და წარმოების იმ წყობას, რომელიც დღეისათვის აღარ არსებობს. ამასთან ქვეყანაში საგანმანათლებლო სისტემის დაფინანსება მწირია და ვერ აწვდის ფერმერებს სურსათის ღირებულებათა ჯაჭვში კონკურენტულობისათვის საჭირო განათლებას. ბევრი ფერმერი არ ენდობა ინოვაციებს და ურჩევნიათ არაფორმალური ურთიერთობები პარტნიორებთან.

სოფლად დეგრადირებული და გადაბერებული ბაღები და პლანტაციები, დაბალი ხარისხის ხეხილი და სარგავი მასალა ფერმერულ მეურნეობებს მცენარეთა დაავადებებისადმი დაუცველს ხდის. დღეისათვის სუნიანი ბალღინჯო (ფაროსანა) წარმოადგენს საქართველოში თხილის, ციტრუსის წარმოების საფრთხეს, რაც არის ევრობაზარზე ექსპორტის საყრდენი.

საქართველოში სოფლად სახეზე გვაქვს ფერმერულ მეურნეობებში საექსპორტო ჯაჭვის ცუდი ორგანიზება, რაც ართულებს და ხარჯიანს ხდის საექსპორტო ტვირთებს. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების მცირე მოცულობებიც კი არ არის ჯეროვნად მომზადებული, რათა დააკმაყოფილოს ექსპორტის სტანდარტები. სოფლად გაბატონებული არაფორმალური ურთიერთობების გამო სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის დამხარისხებელი საწარმოების მფლობელები უარს ვერ ამბობენ დაბალი ხარისხის და ცუდად დაფასოებული მოსავლის მიღებაზე.

ექსპორტის მცირე მოცულობების გამო, ქართველი ექსპორტიორების უმრავლესობა მოკლებულია ახალ ბაზრებზე შესვლისთვის საჭირო რესურსებს, რის გამოც ქართული სურსათის ექსპორტი დიდ წილად შემოიფარგლება რუსეთისა და დსთ-ის სხვა ქვეყნების ნაკლებად მოთხოვნადი, დაბალი ფასებისა და კლებადი ბაზრებით.

ქვეყანაში 90-იანი წლების დასაწყისში მიწის რეფორმის პარალელურად დაიწყო სოფლის ინფრასტრუქტურის გარდაქმნაც.

დაიშალა აგროსერვის ცენტრები, რომლებიც მანქანა-მონყობი-ლობების ტექნიკური მომსახურებით იყვნენ დაკავებულნი და “სოფლქიმია” რომელიც შხამქიმიკატებით და სასუქებით ამარაგებდა სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებს. ისინი გარდაიქმნა კომერციულ სტრუქტურებად, მაგრამ არ იყო ორიენტირებული მოგებაზე და ინარჩუნებდა მონოპოლიზებულ მდგომარეობას.

საკმაოდ მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდა საორიგაციო სამსახური. წყლის რესურსების გამოყენებასა და მართვის ორგანიზაციები ფინანსდებოდა სახელმწიფოს მიერ და ვერ ინარჩუნებდნენ თავიანთ მდგომარეობას, რადგან წყლის ტუმბოები, რეზერვუარები, არსებული ტექნოლოგიები ამორტიზებული იყო, ხოლო წყლის მიწოდება შეფერხებით ხორციელდებოდა ელექტროენერგიის დეფიციტის და სათადარიგო ნაწილების ნაკლებობის გამო. მსოფლიო ბანკის მონაცემებით 1992-2003 წლებში მიწების 11% - იყო გასაენყავებული, ხოლო 2003-2010 კი ეს მაჩვენებელი უფრო შემცირდა და შეადგინა 6-7%, როდესაც ევროკავშირში საშუალო მაჩვენებელი 26-29%-ია¹.

საკმაოდ დიდ პრობლემას წარმოადგენდა სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის გამოყენება. 1992 წლამდე, საქართველო სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკით ცენტრალიზებულად მარაგდებოდა. 90-იან წლებში ტექნიკური პარკის განახლება არ მომხდარა და მკვეთრად შემცირდა მუშა მდგომარეობაში მყოფი მანქანების რაოდენობა და ამის შედეგად მექანიზაციის დონე კრიტიკული გახდა. ქვეყანაში ინფრასტრუქტურის განვითარება კვლავ ინერციით მიმდინარეობს, 2006 წელს საქართველოში ყოველ 1000 ჰა-ზე მოდიოდა 53,2 ტრაქტორი და 0,4 კომბაინი, რაც სლოვენიაზე 35-ჯერ ნაკლები იყო². აღსანიშნავია, რომ ეს მაჩვენებელი იანგარიშება დამუშავებული მიწების ფართობებთან მიმართებაში, რადგან საქართველოში მკვეთრად შემცირებულია ნათესი ფართობების რაოდენობა.

დღეისათვის საქართველოში პირდაპირი უცხოური ინვესტი-

1 w.w.w. data woreol bank. org.

2 FAO Statistical Yearbook. 2009. Statistics Division FAO.

ციების წილი სოფლის მეურნეობაში ძალზე მცირეა. 2007 წელს სოფლის მეურნეობის წილი მთლიან პირდაპირ ინვესტიციებში შეადგენდა 0,8%, 2008 წელს - 0,5%, 2009 წლისათვის გაიზარდა - 3,4%, 2010 ეს მაჩვენებელი კვლავ შემცირდა 1,0%-მდე. ხოლო 2016 წლისათვის პირდაპირმა უცხოურმა ინვესტიციებმა 0,8% შეადგინა. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ძირითადად ხორციელდება თხილის წარმოების, ღვინის დამზადების, წყლის ჩამოსხმისა და სხვა სფეროებში.

სოფლის მეურნეობის სექტორი ნაკლებ მიმზიდველი იყო საბანკო სექციისათვის. შემდგომ არსებული მდგომარეობა თანდათან გამოსწორდა და 2016 წელს სოფლის მეურნეობის სექტორზე გაცემული კრედიტების წილმა მთლიანი საკრედიტო პორტფელის სტრუქტურაში 4,0% შეადგინა.

2004 წლის 14 ივნისს ევროკავშირის საბჭომ მოიწონა ევროკომისიის მიერ შემუშავებული “ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის სტრატეგია”, რომლის საფუძველზეც მოხდა საქართველოს ჩართვა “ევროპის სამეზობლო პოლიტიკაში”. შემუშავდა ხუთწლიანი გეგმა, რომლის განხორციელებაც მნიშვნელოვნად დაეხმარა საქართველოს ევროკავშირთან ინტეგრაციის საქმეში. უკვე 2014 წლის 27 ივნისს საქართველოში ხელი მოეწერა ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმებას რომელიც მოიცავს თავისუფალ სავაჭრო სივრცეს და საქართველოს სოფლის მეურნეობის პროდუქტებს გზას უხსნის ევროკავშირის ბაზრისაკენ. შეთანხმებების შესაბამისად საბაჟო ტარიფები მოეხსნება საქართველოდან ექსპორტირებულ ყველა პროდუქციას. იგი ითვალისწინებს თავისუფალი ვაჭრობის სამი ტიპის გამოწვევას:

- თავისუფალი ვაჭრობა სატარიფო განაკვეთების კვლევების ფარგლებში. ამ კატეგორიაში შედის ერთადერთი პროდუქტი - ნიორი;

- პროდუქტები, რომლებზეც ჯერაც ვრცელდება შეტანის ფასი, მაგრამ რომელთა იმპორტის გადასახადი (ღირებულების შესაბამისი) კომპონენტი გაუქმებულია, რაც იმას ნიშნავს, რომ აღნიშნული გადასახადის ოდენობა არ იქნება დამოკიდებული

ექსპორტირებული საქონლის მოცულობაზე, არამედ დადგინდება შეტანის ფასი. საქართველოს ექსპორტიორებისათვის საინტერესოა ამ კუთხით: პომიდორი, კიტრი, ტკბილი ფორთოხალი, ვაშლი, მსხალი;

- პროდუქტები, რომლებზეც ვრცელდება გაყალბების სანი-ნაალმდეგო მექანიზმი: ღორის, საქონლის და ცხვრის ხორცი, ფრინველის ხორცი, რძის პროდუქტები, კვერცხი, ბურღულეული, შაქარი, სოკო, ალაო, ქატო, ტკბილი სიმინდი და სხვ.

დღეის მდგომარეობით საქართველოში წარმოებული სასო-ფლო-სამეურნეო პროდუქტია და მათი დამზადების ტექნოლო-გია შესაბამისობაში არ არის ევროკავშირის სურსათის უვნებ-ლობის, ვეტერინარიის და მცენარეთა დაცვის მოთხოვნებთან. მთავისუფალი ვაჭრობის¹ მოთხოვნების შესაბამისად, საქა-რთველოში უნდა მოხდეს ყველა შესაბამისი დირექტივის დანე-რგვა და სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარე-თა დაცვის სისტემის რეფორმირება.

იმისათვის რომ საქართველოში წარმოებული საქონელი სა-ბაჟო ტარიფების გარეშე შევიდეს ევროკავშირის ბაზარზე, მან უნდა დააკმაყოფილოს საქონლის წარმოშობასთან დაკავშირე-ბული პირობები. ამიტომ საჭიროა საქონლის პრეფერენციული წარმოშობის სერტიფიკატის აღება, რომელიც გაიცემა შემოსა-ვლების სამსახურის მიერ. წარმოშობის სერტიფიკატი ძალაში იქნება ექსპორტიორ ქვეყანაში მისი გაცემის დღიდან 4 თვის განმავლობაში. საქართველოს კანონმდებლობის დაახლოება ევროდირექტივებთან უნდა განხორციელდეს ეტაპობრივად და დასრულდეს 2030 წელს.

საქართველოში სოფლის მეურნეობის შემდგომი აღმავლო-ბისათვის, როგორც საერთაშორისო გამოცდილება გვიჩვენებს, აუცილებელია ერთობლივი მოქმედება, რათა მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდეს მცირე მეურნეობათა მდგომარეობა¹. ამ მიზნით საჭიროა, რომ 2020 წლისთვის ბიუჯეტის სახელმწიფო ხარჯებ-

1 „საჯარო პოლიტიკის მხარდაჭერა საქართველოს ტერიტორიულ ბაზ-რებზე“. სოფლის მეურნეობის სამინისტრო 2015 წ. გვ. 29.

ში, 10%-ით გაიზარდოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ბიუჯეტი. განვითარდეს ინფრასტრუქტურა სოფლად და ფართოდ დაინერგოს უფასო სასოფლო-სამეურნეო სწავლების სამსახურები, გაძლიერდეს ეკონომიკური რეგულაციები და დაინერგოს პროგრამები, რომლებიც წახალისებენ სუპერმარკეტებსა და ქალაქების საცალოს ავაჭრო ქსელის ობიექტებს, რომ მეტი საქონელი შეიძინონ ადგილობრივი მცირე მეურნეობებიდან, მათ შორის კოოპერატივებიდან. მოხდეს ინსტიტუციური და ფინანსური მხარდაჭერა, რისთვისაც აუცილებელია:

- ხელი შეეწყოს მცირე მეურნეობებს დაარეგისტრირონ მიწა საკუთრებაში, რათა გამოიყენონ საკუთრების უფლება ბანკიდან აღებული სესხების უზრუნველყოფის მიზნით;

- მთავრობის მიერ დაფინანსებული შეღავათიანი აგრო-კრედიტის პროექტი გარდაიქმნას სახელმწიფო ან ორმხრივ მფლობელობაში არსებულ სასოფლო-სამეურნეო ბანკად. რომლის კრედიტები ხელმისაწვდომი იქნება ნებისმიერი ზომის ფერმერისათვის და კოოპერატივისთვის;

- გაგრძელდეს აგრო-დაზღვევის პროგრამის დახვეწა, რომელიც საბოლოო ჯამში უნდა ჩამოყალიბდეს სახელმწიფო ან ორმხრივ მფლობელობაში არსებულ ეროვნულ სააგენტოდ;

- სახელმწიფო შესყიდვების დროს პრიორიტეტი მიენიჭოს მცირე მეურნეობებს.

ჩატარებულმა კვლევამ თვალნათლივ დაგვანახა, რომ აუცილებელია საქართველოში შევინარჩუნოთ არსებული პოზიტიური ტენდენციები, როგორიცაა სოფლის მეურნეობის ექსპორტის ზრდა, სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერა და სოფლის მეწარმეთა წახალისება, აგროტურიზმისა და ღვინის სექტორის განვითარება, რომლის დიდი პოტენციალის პროგრესი ბოლო ათწლეულის განმავლობაში თანდათან შესამჩნევია ხდება.

ლიტერატურა:

1. პ. კოლუაშვილი, რონალდ რეიგანის აგრარული პოლიტიკა, თბ. 2012წ.
2. sajaro politikis mxardaWera saqarTvelos teritoriul bazrebze. soflis meurneobis saminstro 2015 w.
3. saqarTvelos soflis meurneobis eqsportis potencialis aTviseba. andre maqsimovi. berlini. 2017 w.
4. FAO Statistical Yearbook. 2009. Statistics Division FAO
5. w.w.w. data woreol bank. Org

REFERENCES:

1. P. Koguashvili, Ronald Reagan's Agrarian Policy, Tb. 2012 year
2. Support of public policy on Georgia's territorial markets. Ministry of Agriculture 2015 year
3. Utilize agricultural export potential of Georgia. Andre Maximov. Berlin. 2017 year.
4. FAO Statistical Yearbook. 2009. Statistics Division FAO
5. w.w.w. data woreol bank. Org

MODERN STATE OF AGRICULTURE OF GEORGIA AND THE EU NEIGHBORHOOD POLICY

Zaza Goishvili

PhD Student of GTU

RESUME

Georgia's agriculture is extremely ineffective because the results do not correspond to the volume of employment, and the harvest of agricultural crops is extremely low, as an analysis shows that wheat's average annual yield is 1,4 tons in 2014. By 2016, it increased to 2,6 tons. The average vegetative harvest of cement has grown significantly in the same period and in 2016 it was 2,6 tons. The yield of potato culture is very low, which reached 12,3 tons in 2016. At the same time, the average vegetable harvest was 8.2 tons.

The two main factor that limits the possibilities of exporting agricultural products to Georgia:

- Raw material deficit,

- Bad chain of export from farmers to export goods;

It is necessary to maintain current positive trends in Georgia such as increase of agricultural exports, support from the state and encourage the rural entrepreneurs, development of agriturism and wine sector, which has seen a significant growth in the last decade.

Key words: Agriculture, export markets, preferential agricultural credit, own potential, land market.